

TÍN NGƯỠNG THỜ ĐIỀU TRÌ KIM MẪU Ở AN GIANG

(Nghiên cứu trường hợp các Điện thờ Phật Mẫu Diêu Trì ở khu vực Thất Sơn tỉnh An Giang)

LÂM THỊ THU HIỀN
 Trường Đại học Trà Vinh

Nhận bài ngày 10/6/2023. Sửa chữa xong 20/6/2023. Duyệt đăng 10/7/2023.

Abstract

An Giang is a province with a relatively complex topography, multi-ethnicity and many diverse religious belief establishments such as pagodas, temples, shrines, temples, etc. The belief of Dieu Tri Kim Mau is a Chinese folk belief that has existed for a long time and was introduced to Vietnam. In this article, the author describes the shrines and analyzes the cultural values in the worship of Dieu Tri Kim Mau in That Son area, An Giang province.

Keywords: Belief, Dieu Tri Kim Mau, An Giang.

1. Đặt vấn đề

An Giang được biết đến là một tỉnh đa dân tộc có văn hóa tín ngưỡng tôn giáo đa dạng và phong phú nhất khu vực Tây Nam Bộ. Điều này được minh chứng cụ thể bằng các hình thức và cơ sở thờ tự của các tín ngưỡng tôn giáo đã và đang tồn tại trên mảnh đất này rất phức tạp và đáp ứng thỏa mãn nhu cầu tâm linh của các dân tộc sống ở vùng đất này.

Tín ngưỡng thờ Diêu Trì Kim Mẫu ở Nam Bộ chưa được nghiên cứu toàn diện, chủ yếu là đặc trưng của tín ngưỡng thờ Mẫu Diêu Trì còn chưa được nghiên cứu chuyên sâu. Trong bài viết này, tác giả chỉ tập trung vào khái quát nhận định một số quan niệm về Diêu Trì Kim Mẫu của người Việt ở An Giang. Tiếp đến, tác giả vận dụng phương pháp điển dã dân tộc học tiến hành khảo sát và phỏng vấn sâu nhằm khảo tả các Điện thờ Diêu Trì Kim Mẫu ở khu vực Thất Sơn. Từ đó, tác giả phân tích các giá trị văn hóa trong tín ngưỡng thờ Phật Mẫu Diêu Trì ở khu vực Thất Sơn, tỉnh An Giang.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Quan niệm của người Việt về Thờ Mẹ Đất và Phật Mẫu Diêu Trì ở Nam Bộ

Việt Nam là nước văn hóa gốc nông nghiệp, các tín ngưỡng chịu ảnh hưởng đến yếu tố Nữ Thần và Thánh Mẫu chiếm vai trò quan trọng trong hệ thống tín ngưỡng dân gian: tục thờ Mẹ trời, Mẹ đất, Mẹ nước, Mẹ lúa... tục thờ Nữ thần và thờ Tứ Pháp: Mây, Mưa, Sấm, Chớp...

Trong quan niệm về vũ trụ (trời – đất) hay quan niệm âm – dương, thì người Việt cổ cho rằng Trời là Cha (dương), phần nào đồng nghĩa với người đàn ông – là đấng hóa sinh làm nên mọi sự xoay vần của vũ trụ như: mưa, gió, sấm, chớp và tạo nên sự chuyển động cho không gian và thời gian. Còn Đất là Mẹ (âm) – phần nào đồng nghĩa với người đàn bà luôn thu nhận mọi nguồn sinh lực từ vũ trụ (trời – cha) làm nảy sinh vạn vật và muôn loài [6, tr. 42-43]. Từ quan niệm như vậy, người dân nông nghiệp coi Mẹ đất đã sinh ra tất cả và trở thành bà mẹ vũ trụ vĩnh hằng trong tâm thức dân gian của người Việt cổ.

Trong văn hóa Nam Bộ, cũng ảnh hưởng tín ngưỡng thờ Nữ thần. Đó là các vị như: Lê Sơn Thánh Mẫu, Thiên Hậu Thánh Mẫu, Chúa xứ Nguyễn Nhung và các vị Nữ thần như Ngũ Hành Nương Nương, Cửu Vị Tiên Nương... đã xuất hiện lâu đời trong hệ thống thờ tự của cư dân Nam Bộ. Chính vì ảnh

Email: lamhienthuvh@gmail.com

hướng quan niệm chung phân chia thế giới ra âm dương: “Cha Trời - Mẹ Đất” được hiểu Trời là Cha, hay còn gọi là Ngọc Hoàng Thượng Đế, đại diện cho chơn khí dương, là Đấng Hóa Sinh, tạo ra sự xoay chuyển trong không gian và thời gian. Còn Đất là Mẹ, hay còn gọi Địa Mẫu, đại diện cho chơn khí âm, sẽ kết hợp cùng chơn khí dương để sanh ra muôn loài vạn vật. Cho nên, người Việt ở Nam Bộ tiếp thu yếu tố này và chọn Diêu Trì Kim Mẫu hay Phật Mẫu Diêu Trì như là một biểu trưng nhằm dung hòa tín ngưỡng và tôn giáo bản địa như Cao Đài và Tứ Ân Hiếu Nghĩa ở Nam Bộ.

Trong nghiên cứu của Nguyễn Ngọc Thơ, tác giả đã khái quát về Diêu Trì Kim Mẫu (Địa Mẫu) có một số danh xưng khác nhau và được thờ phổ biến ở Nam Bộ: Diêu Trì Kim Mẫu, còn gọi là Đức Phật Mẫu, Kim Bàn Phật Mẫu, Cửu Thiên Huyền Nữ, vốn là một dạng thức thờ Mẫu khá phổ biến ở Nam Bộ, cả trong tín ngưỡng dân gian lẫn đạo Cao Đài. Tại Thoại Sơn, Diêu Trì Kim Mẫu xuất hiện trong tín ngưỡng dân gian, được thờ trong cụm miếu Đá Nổi xã Phú Thuận. Ngoài ra còn thờ trong hệ thống đạo Cao Đài (Ốc Eo, Núi Sập). Trong tâm thức dân gian, Diêu Trì Kim Mẫu là vị Phật Mẫu ban phúc lành, sinh sôi, thịnh vượng và đức hạnh [4].

Ở An Giang, trong Địa Mẫu Chơn Kinh, quan niệm của người Việt về Phật Mẫu Diêu Trì: “họ gọi bằng hai tiếng tôn kính: Mẫu (Mẹ) Thiêng Liêng, mẹ tạo ra vạn vật muôn loài, mẹ tạo ra của cải vật chất từ thức ăn, thuốc uống, các loại gia vị, lâu đài tráng lệ, đặc biệt các vị Thần, Thánh, Tiên, Phật đều do mẹ sinh ra” [7].

Vùng Bảy Núi ở An Giang có rất nhiều Điện Thờ Phật Mẫu Diêu Trì, có những điện thờ phối chung Ngọc Hoàng Thượng Đế và Phật Mẫu Diêu Trì (cặp âm dương Cha Trời – Mẹ Đất), các Điện thờ này ở trên những đỉnh núi cao như: Phụng Hoàng Sơn, Thiên Cầm Sơn. Nhưng Liên Hoa Sơn và Anh Vũ Sơn, Ngọa Long Sơn, Ngũ Đài Sơn, Thủy Đài Sơn thì Phật Mẫu Diêu Trì được thờ ở điện riêng với Điện Ngọc Hoàng.

2.2. Khảo tả các Điện Phật Mẫu Diêu Trì ở An Giang

2.2.1. Điện Phật Mẫu Diêu Trì ở Liên Hoa Sơn (Núi Tượng)

Núi Tượng còn có tên chữ là Liên Hoa Sơn, núi thấp, nhỏ, chỉ có độ cao khoảng 145 mét so với mực nước biển và chu vi khoảng 3825 m. Từ xa, núi nhìn giống hình dạng một con voi nên mới được người dân gọi là núi Tượng [1]. Đặc biệt, các điện Diêu Trì Kim Mẫu ở các núi khác con đường lên điện rất dễ đi còn Điện Phật Mẫu Diêu Trì ở Liên Hoa Sơn (Núi Tượng) dường như không có người địa phương dẫn đường thì chúng ta sẽ không đến được điện Mẹ, vì Điện Phật Mẫu ở đỉnh cao nhất của Núi. Điện Mẫu Diêu Trì được xây dựng trên đỉnh Phụng Hoàng Sơn của Núi Tượng, mang dáng dấp hình hoa sen, bên trong điện thờ Phật Mẫu đứng trên tòa sen khoác áo màu đen thêu hình phụng và đội mào phụng, cổ đeo chuỗi ngọc trai, bên phải Mẫu Diêu Trì thờ hình Quan Âm và bên trái thờ hình Đức Cửu Đẩu (vị tu sĩ vừa là thầy thuốc đã tu đắc đạo trên đỉnh núi này). Trên đỉnh Phụng Hoàng Sơn, thiên nhiên dường như ưu đãi cho nơi đây, những tảng đá mang dáng dấp hình tứ linh: Long, Lân, Quy, Phụng và các hình cây lá như bồ đề, và các loài thú như chó, voi, chim... Khung cảnh bên ngoài, phía dưới Điện có bức tượng Quan Thế Âm đứng trên tòa sen cầm bình cam lồ ban phúc cho người dân vùng này.

2.2.2. Điện Phật Mẫu Diêu Trì ở Anh Vũ Sơn (Núi Ông Két)

Anh Vũ Sơn cao khoảng 225 mét so với mực nước biển, có hình dáng là một tảng đá nằm nhô ra ngoài vách núi, nhìn từ xa giống một con két lớn [1]. Điện Diêu Trì Kim Mẫu nằm trên đỉnh Núi Ông Két một trong những ngọn Núi linh thiêng huyền bí và mẫu nhiệm của vùng Thất Sơn Bảy Núi. Điện Mẫu Diêu Trì ở Núi Ông Két có khuôn viên khá rộng, được xây bằng nhà tiền chế, xung quanh chánh điện là những bức bích họa miêu tả cảnh non tiên, những nghệ nhân đã tưởng tượng nên chốn thần tiên vẽ bức tranh thật huyền bí. Bên cạnh đó, xung quanh điện còn có những cảnh hoang sơ khi con người đến đây khai phá vùng đất thiêng này: như voi cày ruộng, hay cá sấu nằm chèo. Tiếp đến, điện còn có các bức tranh vẽ Đức Huỳnh Giáo Chủ đi truyền đạo và Hội Long Hoa. Chính giữa chánh điện

có thờ Mẹ Diêu Trì khoác áo đen, hình dáng người nữ đứng trên khối hình tròn tượng trưng cho trái đất, tóc búi cao một tay giơ trước ngực và một tay buông xuôi cầm một vật trải dài tượng trưng cho cái chài (chài, lưới đánh cá) và Mẹ Quan Âm khoác áo màu vàng.

2.2.3. Điện Phật Mẫu Diêu Trì ở Thiên Cấm Sơn (Núi Cấm)

Thiên Cấm Sơn có độ cao 716 mét, dài 7.500 mét, đây là ngọn núi cao nhất trong dãy Thất Sơn, và cũng là ngọn núi thiêng nhất trong vùng Bảy Núi [5]. Thiên Cấm Sơn có hai Điện Phật Mẫu đó là Điện Phật Mẫu Diêu Trì ở Võ Bồ Hong và Điện Thái Hoàng Thiên (xưa Điện Kỳ Lân).

Võ Bồ Hong là có đỉnh cao nhất của Thiên Cấm Sơn. Trước khi bước lên đỉnh, chúng ta nên ghé viếng Hội đồng Chư vị Sơn thần Bảy Núi. Đặc biệt, cách xây dựng trên đỉnh Võ Bồ Hong theo học thuyết tam tài: Thiên - Địa - Nhân. Đó là, sự kết hợp giữa Cha Trời (Ngọc Hoàng) và Mẹ Đất (Địa Mẫu) và Cửu Huyền Trăm Họ (Nhân). Điện Ngọc Hoàng thờ duy nhất Ngọc Hoàng Thượng Đế ở vị trí cao nhất của Võ Bồ Hong. Cốt tượng Ngọc Hoàng dáng ngồi oai nghiêm và đầu đội mão vua và khoác áo hoàng bào. Bên trái Điện Ngọc Hoàng là Điện Diêu Trì Phật Mẫu cũng thờ duy nhất cốt tượng Phật Mẫu Diêu Trì đầu đội mão Phụng và mặc áo khoác Phụng bào màu đen, đeo chuỗi hạt ngọc trai. Hình tượng tượng Phật Mẫu là hình tượng nữ thần với khuôn mặt hiền hậu, tóc búi cao, tay bắt thế ấn ban ân huệ và cứu khổ cứu nạn. Mẹ đứng trên địa cầu xanh, phía dưới là đám mây, toàn bộ tượng đều được làm bằng bột đá. Đối diện Mẫu Diêu Trì là đền thờ Cửu Huyền Trăm Họ, trong điện có thờ cốt tượng ông bà Cố Tổ Cửu Huyền Trăm Họ và Phật Di Lặc.

Điện Thái Hoàng Thiên hay còn gọi là điện Kỳ Lân nằm ở dưới chân Võ Bồ Hong thuộc núi Cấm, An Giang. Đây là ngôi Điện do ông Ngô Tuấn Kiệt ở Bắc California tu sửa từ Điện Kỳ Lân cũ, đặt tên lại là Điện Thái Hoàng Thiên. Đặc biệt, Điện Thái Hoàng Thiên có thờ Cha Ngọc Hoàng và Mẹ Diêu Trì. Phía ngoài cổng điện nhìn vào có cây đào tiên rất to. Bước lên từng bậc thang đầu tiên có hai chữ Đạt - Phước, các bậc thang bên phải có chú tiểu và ông Rổng trắng bậc thang bên trái đầu tiên. Kiến trúc điện rất đơn giản, bốn góc trụ của Điện Thái Hoàng Thiên có bốn ông Rổng với bốn màu sắc khác nhau gọi là: Thanh Long, Xám Long, Xích Long, Bạch Long. Bên trong Điện có thờ cốt tượng Ngọc Hoàng và Mẫu Diêu Trì dáng nhỏ ngồi bằng ngọc thạch đã thờ hơn bốn mươi năm, và hai pho tượng dáng đứng Cha Ngọc Hoàng và Mẹ Diêu Trì bằng đồng đen được ông Kiệt đặt ở nước ngoài mang về. Phối tự thờ bệ dưới cha mẹ là Hội đồng Chư Phật: Phật Di Lặc và Tam Thánh Phật lại là ba vị của thế giới Tây Phương cực lạc. Ba vị đó gồm một vị Phật và hai vị Bồ Tát. Vị Phật là Phật A Di Đà và hai bồ tát đệ tử của Ngài là Bồ Tát Quán Thế Âm và Bồ Tát Đại Thế Chí. Bên trái và phải là thờ Phật Thích Ca Mâu Ni ở các tầng cao bằng ngọc bích và bằng đồng và tầng dưới bên phải nhìn từ cửa vào cốt tượng Phật Thích Ca bằng ngọc thạch trắng vàng đang ngồi thiền tư thế kiết già và bên trái Phật Thích Ca thờ Địa Tạng Vương Bồ Tát cũng tư thế ngồi. Bên trái nhìn từ ngoài vào có thờ Tứ Đại Thiên Vương.

2.2.4. Điện Phật Mẫu Diêu Trì ở Phụng Hoàng Sơn (Núi Cô Tô)

Núi Cô Tô có chiều cao 614 mét, dài 5.800 mét và rộng 3.700 mét [3]. Điện thờ Diêu Trì Kim Mẫu được thờ trong khuôn viên Điện Ngọc Hoàng ở Núi Cô Tô, huyện Tri Tôn linh thiêng. Dù tên gọi là điện Ngọc Hoàng - thờ Ngọc Hoàng là chính, nhưng nơi đây trở thành một điện thờ phức hợp thần linh từ bậc thang đầu tiên lên đến đỉnh Ngọc Hoàng. Muốn đi lên Điện Ngọc Hoàng phải đi qua Sơn Cô cổ tự có đường lên thẳng Điện Ngọc Hoàng. Trên cao nhất lưng chừng núi là nơi dành cho Ngọc Hoàng ngự trị, cai quản tất cả thần linh cõi trời và đất. Điện Ngọc Hoàng rộng khoảng 100 mét vuông, nơi "biệt điện" được lập dựng nhiều vị thần linh theo quan niệm "hầu cận" Ngọc Hoàng. Trung tâm điện thờ, quay mặt về hướng đồng bằng là tượng Ngọc Hoàng, biểu hiện bằng "một người đàn ông ngồi buông chân trên long ngai, dáng vẻ uy nghi, đường bệ với nét mặt tĩnh tại, thánh thiện, đầu đội mũ bình thiên kim sa ngọc quý, mình khoác áo long cổn màu vàng", hai bên Ngọc Hoàng là Kim Đồng, Ngọc Nữ hầu cận. Bên trái ngai trị Ngọc Hoàng là miếu thờ Diêu Trì Kim

Mẫu, với hình tượng đội mào kim sa, tóc búi cao, khoác y phục màu đen; miếu thờ được mô phỏng theo dạng thức hình thuyền rồng bát nhã. Phật Mẫu một tay giơ trước ngực bắt ấn ban ân huệ cứu độ, cứu nạn (thế đại bi ấn pháp). Bên phải Ngọc Hoàng là hai miếu thờ Phật Di Lặc và Sơn thần. Đặc biệt, phía trước, xung quanh điện Ngọc Hoàng lập dựng các tượng thần cao lớn, diện mạo "mắt trướng, mày cong, tay cầm linh khí" như: Nam Thiên vương, Tây Thiên vương, Bắc Thiên vương, Đông Thiên vương theo quan niệm các vị thần linh cai quản ở bốn cổng trời bảo vệ Ngọc Hoàng và cõi Trời. Ngoài ra còn bố trí Hồ lô và Đỉnh đồng hình tháp nhị cấp, mô phỏng cổng trời trong không gian huyền ảo của các bộ phim thần tiên.

2.2.5. Điện Phật Mẫu Diêu Trì ở Ngũ Hồ Sơn (Núi Dài Năm Giếng)

Núi Dài Năm Giếng có đến năm cái giếng tiên và có tên chữ là Ngũ Hồ Sơn, nằm gần thị trấn Nhà Bàng và là ngọn núi cao 265m đứng vị trí thứ tư trong quần thể Bảy Núi (Thất Sơn) [3]. Trên đỉnh núi dài năm giếng có Điện Ngọc Hoàng, Điện Thủy, Điện Phật Mẫu Diêu Trì và Điện Huỳnh Liên. Điện Phật Mẫu nằm đối diện với Điện Huỳnh Liên. Điện thờ Phật Mẫu đơn giản nằm vị trí bên trong hang đá hình tam giác. Điện được xây bằng gạch bông tráng men hình tứ giác. Cốt tượng Phật Mẫu được thờ ở khung thờ bằng kính và gỗ. Phật Mẫu tóc búi cao khoác áo choàng đen, một tay giơ trước ngực bắt ấn ban ân huệ cứu độ, cứu nạn (thế đại bi ấn pháp). Đối diện với điện Phật Mẫu là bàn thờ ông Thiên (cha Trời) theo cách gọi của người Việt ở Nam Bộ. Đặc biệt, ở vách đá phía bên trái điện thờ có hình cây bạch mai. Theo dân gian, nếu ai đến cầu xin Phật Mẫu, cây bạch mai tượng trưng sự may mắn, và Phật Mẫu sẽ ban phước lộc cho gia đình người cầu xin. Mỗi lời khẩn cầu của người dân ở ngay điện thì cây bạch mai sẽ nở hoa mai trên vách đá.

2.2.6. Điện Phật Mẫu Diêu Trì ở Điện Tàu Cau - Ngọa Long Sơn (Núi Dài Vạn Liên)

Núi Dài có tên chữ là Ngọa Long Sơn là núi dài nhất trong Bảy Núi; nay thuộc tỉnh An Giang, Việt Nam. Núi dài khoảng 8.000 mét, cao 580 mét, nằm trên địa bàn của 3 xã là Châu Lăng, Lương Phi, Lê Trì và một thị trấn là Ba Chúc [2]. Điện Tàu Cau được xây dựng bên trong các vách đá. Bàn thờ bậc tam cấp thờ cốt tượng Phật Mẫu Diêu Trì giống các cốt tượng được thờ trong Thất Sơn. Phật Mẫu cốt tượng búi cao khoác áo choàng đen, một tay giơ trước ngực bắt ấn ban ân huệ cứu độ, cứu nạn (thế đại bi ấn pháp). Bên cạnh, có thờ cốt tượng và tranh kiếng Quan Thế Âm Bồ Tát chung gian thờ Phật Mẫu. Bên trái Bàn thờ Quan Âm là bàn thờ là bàn thờ cừu quyền thất tổ. Bên ngoài vách đá thờ Hội đồng chư Phật và chư vị sơn thần.

2.2.7. Điện Phật Mẫu Diêu Trì ở Thủy Đài Sơn (Núi Nước)

Núi Nước hay còn được gọi với cái tên Thủy Đài Sơn, là ngọn núi có cả diện tích lẫn chiều cao nhỏ nhất trong Thất Sơn, chỉ cao khoảng 54 mét và có chu vi 1.070 mét [3]. Cốt tượng Phật Mẫu Diêu Trì với hình tượng người nữ đứng trên hình tròn tượng trưng cho trái đất (địa cầu), tóc búi cao khoác áo choàng đen, một tay giơ trước ngực bắt ấn cứu độ, cứu nạn (thế đại bi ấn pháp), một tay buông xuôi cầm vật trải dài tượng trưng cho cái chài.

2.3. Giá trị văn hóa trong tín ngưỡng thờ Địa Mẫu

2.3.1. Giá trị gắn kết cộng đồng

Tín ngưỡng thờ Diêu Trì Kim Mẫu từ lâu đã trở thành một truyền thống văn hóa tốt đẹp của người Việt ở Nam Bộ. Thực hành tín ngưỡng thờ Phật Mẫu mang giá trị cốt kết cộng đồng vì từ những buổi thực hành đã mang đến những buổi sinh hoạt chung, mọi người xích lại gần nhau hơn, hiểu nhau hơn và cũng chia sẻ tâm tư nguyện vọng với bạn bè, người thân. Họ có những khoảng thời gian buông bỏ những công việc bên ngoài để đến các miếu hay điện thờ ở vùng Thất Sơn ngời đọc kinh Địa Mẫu, họ cũng chẳng thắc mắc về thực hành tín ngưỡng Địa Mẫu mà tin rằng đọc kinh giúp con người bình tâm, hướng đến những điều tốt đẹp.

Bên cạnh đó, nhiều nhóm hội khi đến các miếu tình cờ gặp và quen nhau, sau đó dùng mạng

xã hội kết nối với nhau. Các tín đồ sử dụng Internet làm cây cầu kết nối để cập nhật tin tức, truyền bá thông điệp và giao lưu học hỏi từ trong nước cho đến nước ngoài hiểu về Phật Mẫu. Mặc dù ở nhà nhưng họ vẫn có thể tìm được những thông tin và kết nối các nhóm tôn giáo tín ngưỡng mà họ quan tâm. Rất nhiều hội nhóm thờ Diêu Trì được lập trên trang facebook với nhiều tên gọi khác nhau như: Diêu Trì Kim Mẫu, Diêu Trì Địa Mẫu, Diêu Trì Phật Mẫu, Thiên Địa Mẫu Bàn Khai,... Trong các nhóm đó, họ thường xuyên chia sẻ, truyền bá thông tin, hình ảnh Diêu Trì, kinh sách, những cơ sở thờ Diêu Trì ở khắp nơi trong cả nước.

Có thể thấy, tín ngưỡng thờ Diêu Trì Kim Mẫu đã và đang tạo dựng, lan tỏa phát triển bằng nhiều con đường khác nhau như lan tỏa từ chính nơi thờ Phật Mẫu, cho đến những tín đồ thờ Phật Mẫu và một phương tiện lan tỏa phát triển nhanh nhất hiện nay đó là trên phương tiện truyền thông mạng Internet. Tín ngưỡng Phật Mẫu đã hòa nhập với xã hội công nghệ hiện nay, tốc độ tìm kiếm và hình ảnh, danh xưng cùng với các hoạt động thực hành tín ngưỡng đang được phát triển mạnh mẽ bất kịp xu hướng với tín ngưỡng của thời đại công nghệ 4.0.

Như vậy, tín ngưỡng thờ Phật Mẫu mang giá trị cố kết cộng đồng rõ rệt thể hiện qua sự gắn kết từ tín ngưỡng đến với con người đã dẫn đến những biểu hiện hài hoà của con người đối với tự nhiên xã hội.

2.3.2. Giá trị văn hóa tâm linh

Với tín ngưỡng đa thần, người Nam Bộ quan niệm tất cả thần linh đều linh thiêng, đều có quyền năng vô lượng khiến mọi người đều nể sợ và sùng kính. Trong cuộc sống, con người phải trải qua những khó khăn, thử thách. Việc đi viếng các miếu, cung, điện, người dân ước nguyện và có những khoảnh khắc hòa mình vào chốn linh thiêng, bỏ lại phía sau bao vất vả trong cuộc mưu sinh đời thường. Với hương trầm và hương hoa phảng phất, dịu êm dường như đã cuốn đi những ồn ào, lo toan của cuộc sống. Người đến viếng các điện cảm nhận được sự yên ả, thư thái đến diệu kỳ. Con người nhỏ bé tin tưởng trước đấng siêu nhiên đó là Mẫu Diêu Trì, cúi mình bày tỏ thành ý và nguyện cầu những điều tốt đẹp, an nhiên của bản thân, gia đình. Như vậy có thể thấy tín ngưỡng là món ăn tinh thần của con người, mang lại sức mạnh không nhỏ cho con người.

Trong những năm gần đây, tại vùng Thất Sơn tỉnh An Giang, người đi lễ rất đông. Nếu so với các điện thờ Phật Mẫu ở những tỉnh khác thì đây là nơi có số lượng người trẻ, người già, người bệnh tật, người theo tín ngưỡng hay không theo tôn giáo chiếm tỷ lệ rất đông. Nhu cầu đi lễ hiện nay không chỉ gói gọn với người phụ nữ mong cầu cho gia đình. Nếu như trước đây đi lễ viếng các điện thờ Phật Mẫu thì chủ yếu là nữ giới và những người già thì ngày nay độ tuổi đi lễ đã được trẻ hóa. Đây chính là sự quảng bá và lan tỏa phát triển tôn giáo tín ngưỡng thờ Phật Mẫu nhanh nhất khi con người đang phải đối mặt với nhiều lo lắng, bất an trong cuộc sống và họ cần một thế lực siêu nhiên bảo trợ cho họ.

Xu hướng thờ Phật Mẫu hiện nay cũng thể hiện nhu cầu tâm linh của thời đại, nhu cầu kết nối toàn cầu cả nghĩa đen lẫn nghĩa bóng. Dù ở thời đại nào thì con người cũng không tránh được quy luật sinh lão bệnh tử, do đó mà không chỉ có những người nghèo khó, bệnh tật, khó khăn đi lễ mà có rất nhiều người giàu có thành đạt rất quan tâm đến tâm linh.

Khi đi điện dã các điện Diêu Trì Kim Mẫu vùng Thất Sơn, phỏng vấn người dân và du khách đến viếng các điện nơi đây, họ có chung ý kiến: hiện nay vào các ngày rằm, mồng một trong tháng âm lịch mọi người đi lễ thành tục lệ, thói quen. Bên cạnh đó, các điện Diêu Trì lại có thêm ba ngày trong tháng (ngày Mậu-Mẫu) sinh hoạt thực hành cho tín ngưỡng này, do đó những tín đồ lại có thêm ngày để tiếp cận cầu xin thần linh ban những điều tốt lành cho họ. Việc đọc kinh Địa Mẫu đã giúp một số tín đồ cảm thấy an tâm hơn sau mỗi buổi đọc kinh, họ cho rằng mình đã được Phật Mẫu chứng giám lòng thành. Thường sau mỗi buổi lễ họ thấy giải tỏa mọi lo âu trong cuộc sống [7].

Tại vùng Thất Sơn, khảo sát cho thấy sức mạnh tín ngưỡng Phật Mẫu đã tiếp thêm cho con người sức mạnh, niềm tin đã giúp con người vượt qua bao khó khăn trong cuộc sống. Họ lấy tín ngưỡng thờ Phật Mẫu làm chỗ dựa tinh thần để làm tăng thêm động lực sống, khiến họ có thể đối mặt với

những thử thách, rủi ro trong cuộc sống nhưng họ không lùi bước. Họ tin rằng chết không phải là hết, mà còn một thế giới vô hình đang tồn tại song song với thế giới thực tại chỉ là chúng ta không có đủ năng lực để cảm nhận được [7].

2.3.3. Giá trị văn hóa đạo đức

Giá trị cốt lõi của tín ngưỡng thờ Mẫu thể hiện ở việc dạy con người sống hướng thiện, có cái tâm trong sáng, biết đối nhân xử thế, thờ phụng ông bà tổ tiên và biết ơn những người có công với dân, với nước. Thờ Mẫu cũng liên quan đến nông nghiệp, trồng trọt, cấy hái. Người nông dân thờ Mẫu thần với mong muốn mưa thuận gió hòa, mùa màng tươi tốt, cuộc sống ấm no.

Hiện tượng thờ Phật Mẫu là nhắc đến việc thờ Mẫu (Mẹ), nhắc đến đạo hiếu trong mỗi gia đình, từ những nhận thức đó con người biết quý trọng nhau hơn, họ như có điểm tựa vào thần linh, nơi gửi gắm những ước nguyện cũng như cầu xin thần linh ban cho may mắn, sức khỏe,... Bên cạnh đó, nó còn giúp những người thờ hướng thiện, trong cộng đồng họ dễ bỏ qua cho nhau những khúc mắc đời thường.

Ở Nam Bộ, tín ngưỡng thờ Diêu Trì Kim Mẫu hiện nay cũng thể hiện sự tiếp nối truyền thống của tục thờ nữ thần của người Việt trong lịch sử. Nó cũng thể hiện nhu cầu nâng cao vị thế Mẫu, nâng tầm thánh Mẫu lên hàng Phật – Phật Mẫu Diêu Trì [7].

3. Kết luận

An Giang là địa phương xuất hiện các tín ngưỡng, tôn giáo nội sinh như: tín ngưỡng thờ Ngọc Hoàng Thượng Đế và Diêu Trì Kim Mẫu, đạo Tứ Ân Hiếu Nghĩa, Bửu Sơn Kỳ Hương, đạo Tứ Ân Hiếu Nghĩa, đạo Hòa Hảo.... Đây là điều kiện hình thành các tín đồ hành hương từ khắp mọi miền đất nước về với cội nguồn khai đạo. Tín ngưỡng thờ Diêu Trì Kim Mẫu với giá trị cố kết cộng đồng, giá trị nhu cầu tâm linh, giá trị đạo đức đã trở thành xu hướng phổ biến, mang lại hiệu quả thiết thực, nâng cao đời sống tinh thần cho nhân dân. Vì vậy, tỉnh cần phải chú trọng các chính sách bảo tồn và quản lý đúng hướng mang lại những giá trị tinh thần thiết thực, tránh tình trạng mê tín dị đoan, góp phần thúc đẩy giao lưu văn hóa, khôi phục và bảo tồn các giá trị văn hóa truyền thống của địa phương.

Tài liệu tham khảo

- [1] Cẩm Luyện (2021), *Bảy ngọn núi trên dãy Thất Sơn - điểm đến khó lòng bỏ qua nếu đi du lịch An Giang*. Nguồn: <https://dulichvietnam.com.vn/day-that-son-diem-den-khi-du-lich-an-giang.html>, truy cập ngày 20/6/2023.
- [2] Thùy Linh (2022), *Khám phá Núi Dài (Ngọc Long Sơn)*. Nguồn: <https://dulich.petrotimes.vn/kham-pha-nui-dai-ngoa-long-son-674653.html>, truy cập ngày 20/6/2023.
- [3] Phạm Hữu (2019), *Khám phá 7 ngọn núi độc đáo ở tỉnh An Giang*. Nguồn: <https://thanhnien.vn>, truy cập ngày 20/6/2023.
- [4] Nguyễn Ngọc Thơ (2015), *Thực trạng và đặc tín ngưỡng dân gian ở Thoại Sơn, An Giang*, Tạp chí Phát triển khoa học và Công nghệ, tập 18, số X4.
- [5] *Bảy ngọn núi trong dãy Thất Sơn ở An Giang*. Nguồn: <https://zingnews.vn/bay-ngon-nui-trong-day-that-son-o-an-giang-post566199.html>, truy cập ngày 20/6/2023.
- [6] Trần Ngọc Thêm (1997), *Cơ sở Văn hóa Việt Nam*, NXB Giáo dục, Hà Nội, tr. 42-43.
- [7] Lâm Thị Thu Hiền (2022), *Tư liệu điển dã: thực địa và phỏng vấn người dân, ở Núi Tượng, Núi Cẩm, Núi Két, Núi Tô, Núi Dài Năm Giếng, Núi Nước, Núi Dài*, tháng 11.